

⇒ Για τα στοιχεία που εμφανίζονται σε ελεύθερη μορφή, οφείλουμε να γνωρίζουμε την **Ατομικότητά** τους, πόσα άτομα αυτού του στοιχείου δηλαδή απαρτίζουν το μόριό του. Έτσι έχουμε:

- Τα περισσότερα μέταλλα είναι **μονατομικά**, δηλαδή το μόριο του μετάλλου αποτελείται από ένα άτομο αυτού του μετάλλου (πχ. Na, K, Al, Ca, Ba, Zn, Fe,...)
- Τα περισσότερα αμέταλλα είναι **διατομικά** ($H_2, O_2, F_2, Cl_2, Br_2, I_2, N_2$) εκτός από το **Θείο (S)**, **Άνθρακα (C)** και **Φώσφορο (P)** που γράφονται σαν μονατομικά στις αντιδράσεις [βλέπε σελ. 12 σχολικού βιβλίου]

⇒ Έχουμε ήδη δει ότι οι περισσότερες ανόργανες ενώσεις αποτελούνται από ένα θετικό μέρος (Θ^{+x}) και από ένα αρνητικό μέρος (A^{-y}) και γράφονται ως εξής: $\Theta_y A_x$. Με βάση αυτό το συμβολισμό, δίνουμε το γενικό σχήμα των αντιδράσεων Οξειδοαναγωγής και Διπλής Αντικατάστασης, αμέσως παρακάτω:

1. Οι **Οξειδοαναγωγικές Αντιδράσεις (Απλές Αντικαταστάσεις, Συνθέσεις/Αποσυνθέσεις και Διασπάσεις)** είναι της μορφής:

όπου Θ ένα μέταλλο δραστικότερο από το αντίστοιχο Θ' του οποίου παίρνει τη θέση!

Αντίστοιχα υπάρχουν και οξειδοαναγωγικές αντιδράσεις όπου ένα δραστικότερο αμέταλλο (A) παίρνει τη θέση ενός άλλου αμετάλλου A' ως εξής:

Τη σειρά δραστηριότητας των μετάλλων και των αμετάλλων τη βρίσκουμε από τον πίνακα στη σελίδα 89 του βιβλίου:

<p><u>Μέταλλα</u>: K, Ba, Ca, Na, Mg, Al, Mn, Zn, Fe, Ni, Sn, Pb, H, Cu, Hg, Ag, Pt, Au <u>Αμέταλλα</u>: $F_2, Cl_2, Br_2, O_2, I_2, S$, όπου ο πιο αριστερός «διώχνει» τον πιο δεξιό</p>
--

2. Οι **Μεταθετικές αντιδράσεις (Εξουδετερώσεις και Διπλές Αντικαταστάσεις)** είναι της μορφής:

Στην περίπτωση της **Εξουδετέρωσης** ($O\Xi Y + B A \Sigma H \rightarrow A \Lambda A \Sigma + N E P O$) η αντίδραση γίνεται **πάντα**, ενώ στις **Διπλές Αντικαταστάσεις** θα πρέπει στο δεξί μέλος (προϊόντα) να παράγεται **αέριο** ή **ίζημα** (ή και τα 2!). Για το λόγο αυτό συμβουλευόμαστε τον πίνακα αερίων και ιζημάτων του βιβλίου σελ.91.

Παρατηρούμε ότι στις Μεταθετικές Αντιδράσεις δεν γίνεται μεταβολή στον **Αριθμό Οξειδωσης (ΑΟ)** των στοιχείων που μετέχουν σ' αυτές.

Αντίθετα στις Οξειδοαναγωγικές Αντιδράσεις ο Αριθμός Οξειδωσης των στοιχείων που εμφανίζονται σε ελεύθερη μορφή (μόνα τους δηλαδή) είτε στο αριστερό, είτε στο δεξί μέλος της αντίδρασης, μεταβάλλεται.

Για παράδειγμα, στην παρακάτω αντίδραση:

ο Αριθμός Οξειδωσης του Σιδήρου είναι $\text{ΑΟ}(\text{Fe}) = +2$ και στα δύο μέλη της εξίσωσης [το ίδιο ισχύει και για το χλώριο: $\text{ΑΟ}(\text{Cl}) = -1$ και στα δύο μέλη]

, ενώ στην αντίδραση:

ο Αριθμός Οξειδωσης του Σιδήρου είναι $\text{ΑΟ}(\text{Fe}) = 0$ στο αριστερό μέλος (αφού είναι σε ελεύθερη μορφή) ενώ στο δεξί μέλος είναι $\text{ΑΟ}(\text{Fe}) = +2$. Μεταβολή στον ΑΟ παθαίνει και το Υδρογόνο το οποίο εμφανίζεται σε ελεύθερη μορφή στο δεξί μέλος. Έτσι ισχύει $\text{ΑΟ}(\text{H}) = +1$ στο αριστερό μέλος, ενώ στο δεξί ισχύει $\text{ΑΟ}(\text{H}) = 0$.

- ❖ Γενικά λοιπόν, σε όποιες αντιδράσεις εμφανίζονται στο ένα μέλος ελεύθερα στοιχεία, ενώ στο άλλο μέλος αυτά τα στοιχεία είναι δέσμια σε χημικές ενώσεις, έχουμε Οξειδοαναγωγή.

Μεθοδολογία για τη σωστή γραφή Χημικών Αντιδράσεων

Απαραίτητη προϋπόθεση για τη γραφή των χημικών αντιδράσεων είναι οπωσδήποτε η γνώση των ριζών και των ΑΟ των στοιχείων [βλέπε Πίνακες 2.3, 2.4 και 2.5, σελίδες 63-64 σχολικού βιβλίου] αλλά και των κανόνων Γραφής και Ονοματολογίας των χημικών ενώσεων [σελίδες 65-66].

α) Απλή Αντικατάσταση

1) Γράφω πρώτα το Μοριακό Τύπο (ΜΤ) των αντιδρώντων.

2) Ελέγχω αν όντως γίνεται η αντίδραση, αν δηλαδή το Μέταλλο (ή Αμέταλλο) που βρίσκεται σε ελεύθερη μορφή στα αντιδρώντα (αυτό που είναι μόνο του αριστερά) είναι **πιο δραστικό** από το Μέταλλο (ή Αμέταλλο) που σκοπεύει να αντικαταστήσει [αν αυτό που είναι μόνο δηλαδή στο αριστερό μέλος, βρίσκεται πιο αριστερά στον Πίνακα της σελίδας 89 του σχολικού βιβλίου]

- ΠΡΟΣΟΧΗ!! Στις αντιδράσεις **Μετάλλου** με Οξύ, Νερό ή Άλας, συγκρίνω τη δραστικότητα του Μετάλλου με το **θετικό κομμάτι** του Οξέος/Νερού (που είναι το Υδρογόνο και στις δύο αυτές περιπτώσεις) ή του Άλατος (που μπορεί να είναι οτιδήποτε εκτός Υδρογόνου)
Στις αντιδράσεις **Αμετάλλου** με Άλας, συγκρίνω τη δραστικότητα του Αμετάλλου με το **αρνητικό κομμάτι** του Άλατος.

3) Γράφω και το ΜΤ των προϊόντων εφόσον γίνεται η αντίδραση. Στο σημείο αυτό να σημειωθεί ότι τα Μέταλλα που έχουν περισσότερους από έναν Αριθμούς Οξειδωσης (ΑΟ) [βλέπε Πίνακα 2.5, σελίδα 64], εμφανίζονται στα **προϊόντα** με τον μικρότερο ΑΟ, με εξαίρεση τον Χαλκό Cu^{+2} .

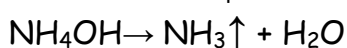
4) Βάζω τους συντελεστές (βολεύει να ξεκινήσω να μετράω τα άτομα των Μετάλλων πρώτα και στη συνέχεια των Αμετάλλων - τα Υδρογόνα τα μετράω συνήθως στο τέλος)

β) Διπλή Αντικατάσταση

- 1) Γράφω πρώτα το Μοριακό Τύπο (ΜΤ) των αντιδρώντων.
- 2) Κάνω «γέφυρες» και γράφω και το ΜΤ των προϊόντων.
- 3) Βάζω τους συντελεστές (βολεύει να ξεκινήσω να μετράω τα άτομα των Μετάλλων πρώτα και στη συνέχεια των Αμετάλλων - τα Υδρογόνα τα μετράω στο τέλος)

4) Ελέγχω αν όντως γίνεται η αντίδραση, αν στα προϊόντα παράγεται δηλαδή αέριο (↑) (μη οξυγονούχο οξύ) ή ίζημα (↓) [βλέπε Πίνακα 3.1, σελίδα 91 σχολικού βιβλίου].

ΠΡΟΣΟΧΗ, αν στα προϊόντα παράγεται **ανθρακικό οξύ**, **θειώδες οξύ** ή **υδροξείδιο του αμμωνίου**, τότε η αντίδραση αυτή θα γίνεται πάντα, καθώς αυτά διασπώνται περαιτέρω σε αέρια ως εξής:

γ) Εξουδετέρωση

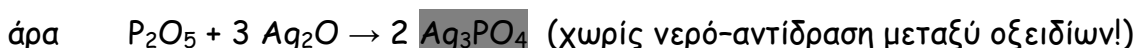
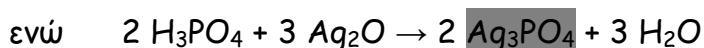
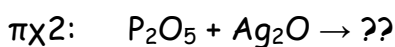
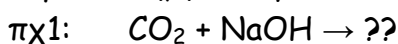
Εδώ ισχύουν ακριβώς τα 3 πρώτα βήματα της Διπλής Αντικατάστασης, με τη διαφορά ότι το 4^ο βήμα δεν υπάρχει, καθώς μια Εξουδετέρωση θα γίνεται πάντα, και όχι υπό συνθήκες όπως η Διπλή Αντικατάσταση.

Προσοχή θέλουν οι παρακάτω 2 εξουδετερώσεις:

- όξινο οξείδιο + βασικό οξείδιο
- οξύ + αμμωνία (NH₃)

καθώς σ' αυτές ΔΕΝ παράγεται νερό (H₂O)

Επίσης στις εξουδετερώσεις βάσεων ή βασικών οξειδίων με **όξινα οξείδια**, προκειμένου να προβλέψω σωστά το άλας που παράγεται, βολεύει να θεωρήσω στη θέση του όξινου οξειδίου το **αντίστοιχο οξύ**. Σ' αυτήν ειδικά την περίπτωση, για να βάλω συντελεστές, ξεκινώ το μέτρημα από το αμέταλλο

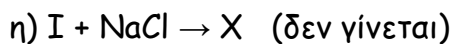
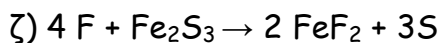
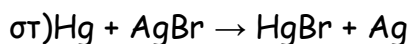
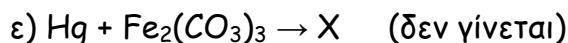
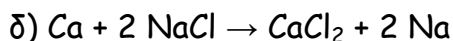
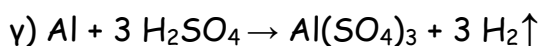
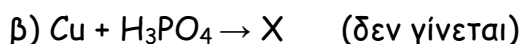
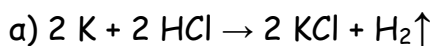
Λυμένα παραδείγματα

Να γραφούν οι χημικές εξισώσεις, όπου αντιδρούν:

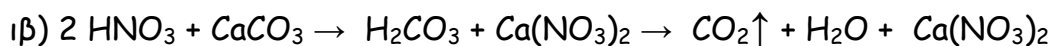
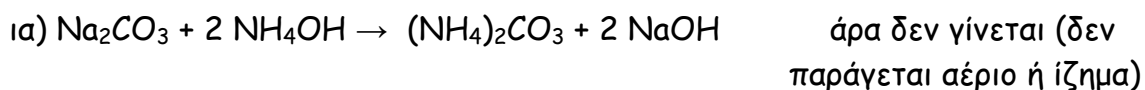
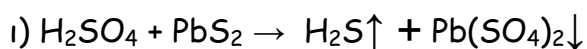
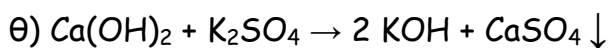
- α) Κάλιο με υδροχλώριο
- β) Χαλκός με φωσφορικό οξύ
- γ) Αργίλιο με θειικό οξύ
- δ) Ασβέστιο με χλωριούχο νάτριο
- ε) Υδράργυρος με ανθρακικό σίδηρο(III)
- στ) Υδράργυρος με βρωμιούχο άργυρο
- ζ) Φθόριο με θειούχο σίδηρο (III)
- η) Ιώδιο με χλωριούχο ασβέστιο
- θ) Υδροξείδιο του ασβεστίου με θειικό κάλιο
- ι) Θειικό οξύ με θειούχο μόλυβδο (IV)
- ια) Ανθρακικό νάτριο με υδροξείδιο του αμμωνίου
- ιβ) Νιτρικό οξύ με ανθρακικό ασβέστιο
- ιγ) Θειικό οξύ με υδροξείδιο του αργιλίου
- ιδ) Φωσφορικό οξύ με οξείδιο του σιδήρου (II)
- ιε) Πεντοξείδιο του αζώτου με υδροξείδιο του χαλκού (I)
- ιστ) Οξείδιο του αργύρου με πεντοξείδιο του φωσφόρου
- ιζ) Ανθρακικό οξύ με αμμωνία

Απαντήσεις

Απλή Αντικατάσταση

Διπλή Αντικατάσταση

Εξουδετέρωση

